

# حقوق اساسی

www.ketab.ir  
دکتر ابراهیم موسی زاده  
استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

خسروشیر  
داد

|                         |                                                 |
|-------------------------|-------------------------------------------------|
| سرشناسه                 | موسی‌زاده، ابراهیم، ۱۳۵۴ -                      |
| عنوان و نام پدیدآور     | حقوق اساسی / ابراهیم موسی‌زاده.                 |
| مشخصات نشر              | تهران: دادگستر، ۱۴۰۰.                           |
| مشخصات ظاهری            | ۳۴۸ ص.                                          |
| شابک                    | 978-600-282-208-6                               |
| وضعیت فهرست نویسی       | فیا                                             |
| یادداشت                 | کتابنامه: ص. ۳۲۵ - ۳۳۰؛ همچنین به صورت زیرنویس. |
| موضوع                   | حقوق اساسی                                      |
| موضوع                   | Constitutional law                              |
| رده بندی کنگره          | K ۳۱۶۵                                          |
| رده بندی دیویی          | ۳۴۲                                             |
| شماره کتابشناسی ملی     | ۸۴۹۹۱۵۲                                         |
| اطلاعات رکورد کتابشناسی | فیا                                             |

### حقوق اساسی

دکتر ابراهیم موسی‌زاده

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: مهر ۱۴۰۰

شمار: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۲۰۸-۶

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله، فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر(عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، پلاک ۶، واحد یک

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: [www.dadgostarpub.ir](http://www.dadgostarpub.ir)

## فهرست اجمالی

### بخش اول اصول و مبانی

|                                        |    |
|----------------------------------------|----|
| فصل اول - تعریف و ویژگی‌های حقوق اساسی | ۱۱ |
| فصل دوم - موضوع حقوق اساسی             | ۱۹ |
| فصل سوم - تاریخچه حقوق اساسی           | ۲۳ |
| فصل چهارم - منابع حقوق اساسی           | ۲۹ |
| فصل پنجم - قانون اساسی                 | ۳۵ |
| فصل ششم - دولت                         | ۵۵ |

### بخش دوم ساختار حکومت و نهادهای اساسی

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| فصل اول - مفهوم حکومت و انواع آن                                        | ۹۷  |
| فصل دوم - سازماندهی قوا و اصول و مبانی بنیادین نظام جمهوری اسلامی ایران | ۱۰۹ |
| فصل سوم - رهبری (ولایت فقیه)                                            | ۱۳۷ |
| فصل چهارم - قوه مجریه                                                   | ۱۷۳ |
| فصل پنجم - قوه مقننه                                                    | ۱۹۳ |
| فصل ششم - قوه قضائیه                                                    | ۲۱۷ |
| فصل هفتم - نهادهای اساسی خاص                                            | ۲۲۹ |

بخش سوم  
مردم و حکومت

فصل اول - حقوق بشر و حقوق شهروندی ..... ۲۶۹

فصل دوم - دموکراسی (مردم سالاری) ..... ۲۹۷

فهرست منابع و مآخذ ..... ۳۲۵

فهرست تفصیلی مطالب ..... ۳۳۱

## مقدمه

حقوق اساسی که از دو پدیده‌ی بسیار مهم «قانون اساسی» و «نهادهای سیاسی» بحث می‌کند، در میان شعبه‌های حقوقی از جایگاهی بس والا و ارزشمند برخوردار است. در اهمیت حقوق اساسی همین بس که یکی از اصلی‌ترین موضوعات آن، یعنی قانون اساسی ناظر بر مهم‌ترین مسائل یک جامعه‌ی سیاسی می‌باشد، به نحوی که شالوده‌ی حکومت، حدود اختیارات و صلاحیت دولت و نهادهای سیاسی، نهادبندی حقوقی قدرت سیاسی، تأمین و تضمین حقوق و آزادی‌های شهروندان در آن قید می‌شود.

بدون شک، برای رساندن حقوق اساسی به جایگاه برتر خویش هیچ امری مفیدتر از توسعه‌ی آموزش، تحقیق و پژوهش در آن نیست که در این میان تنها دانش‌پژوهان و استادان حقوق نیستند که به شناخت قانون اساسی نیازمند باشند، بلکه همه‌ی آحاد ملت به آن نیاز مبرم دارند، حتی اگر گفته شود که یک شهروند مسئولیت شناس در مطالعه‌ی حقوق اساسی، می‌باید مداومت داشته باشد، مسلماً این گفته ادعایی گزاف نخواهد بود. در همین راستا است که در سال‌های اخیر آثار آموزشی و تحقیقی متعددی در زمینه‌ی حقوق اساسی در جامعه‌ی علمی کشور به ثمر رسیده است، تا هر کدام به نوبه‌ی خویش بخشی از رسالت توسعه‌ی حقوق اساسی را برعهده بگیرند.

به هر حال، از آنجا که با تصویب و ابلاغ سرفصل‌های جدید رشته‌ی حقوق تغییری در مباحث حقوق اساسی و بخش‌بندی آن‌ها رخ داده است، لذا این اثر به منظور پاسخ به نیازهای آموزشی منطبق با تغییرات مذکور شکل گرفته است. سعی ما بر این بوده است که با توجه به مقتضیات زمان، مطالب در حدی که برای دانشجویان ضروری و لازم است بیان گردد و از تفصیلات خودداری شود و نه تنها از بیان هیچ مسئله‌ی مهم حقوق اساسی فروگذار نشده است، بلکه یافته‌های جدید نیز بر آن افزوده شده و ادعا بر آن است که این اثر به دلیل مفید، مختصر و منقح بودن و در عین حال عمیق، جامع و

کامل بودن، اثری بی بدیل در حقوق اساسی می‌باشد. سعی بر آن بوده است که از به کار بردن عبارات پیچیده خودداری شود و در حفظ روایتی عبارات و وضوح و روشنی مطالب حتی الامکان کوشش بلیغ به عمل آید، چرا که تجربه نشان داده است که پیچیدگی عبارات و سنگینی مطالب و تفصیل مباحث، سبب خستگی، ملالت، بی‌حوصلگی، ابهام، آزرده‌گی مخاطب و بالتجیه موجب اتلاف وقت می‌شود و نهایتاً تمام تلاش بر این بوده که اثر از ایجاز محل و اطناب ممل، پیراسته باشد.

این اثر نتیجه‌ی بررسی ده‌ها کتاب و رساله و اسناد در زمینه‌ی حقوق اساسی می‌باشد که پس از چند دوره تدریس و سنجش قدرت و فراگیری مخاطبان در دسترس قرار می‌گیرد.

در پایان از تمامی صاحب نظران و استادان حقوق اساسی انتظار دارم با ارائه‌ی نقطه‌نظرات خویش مؤلف را در ارائه بهتر اثر یاری نمایند.

ابراهیم موسی زاده

۱۴۰۰